

B.A.R

II

27570

LEGIUITORUL

LA

BARA JUSTIȚIEI

DE

N. BASILESCU

Profesor la Facultatea de Drept a Universității din București

Extras din «Curierul Judiciar» No. 13 din 1912

— BUCUREȘTI —

Editura Ziarului *Curierul Judiciar*, 5 Calea Rahovei 5

1912

1279 Zp12

LEGIUITORUL

LA

BARA JUSTIȚIEI

DE

N. BASILESCU

Profesor la Facultatea de Drept a Universității din București

Extras din «Curierul Judiciar» No. 13 din 1912

— BUCUREȘTI —

Editura Ziarului *Curierul Judiciar*, 5 Calea Rahovei 5

1912

C. 6085

LEGIUITORUL

LA

BARA JUSTIȚIEI

Sentința Tribunalului Ilfov, secția II, din 2 Februarie 1912, dată în procesul Tramwayelor din București, pune în discuțiune importante și grave probleme de drept. Fără a mă preocupa de procesul în curs, voi reține câteva dinrînsele și le voi examina, exclusiv din punct de vedere al principiilor pure și abstracte.

1. *Retroactivitatea legilor*

Poate legiuitorul ordinar, printr'o lege nouă, să modifice situațiuni de drept anterior stabilite, să condiționeze ori chiar să desființeze drepturi anterior dobândite, în baza legilor în vigoare, într'un cuvânt, poate legiuitorul să facă legi cu efect retroactiv?

Noi credem, fără înconjur, că da,—că legiuitorul poate face legi cu efect retroactiv, că deci el poate scoate din patrimoniul nostru drepturi definitiv intrate,—deși el nu trebuie să uzeze de această facultate decât în cazuri grave, când interese de stat majore sunt în joc, când interesul public i-ar comanda-o, într'un mod indiscutabil,—când, mai ales, opiniunea publică ar ratifica hotărârea lui.

Este, într'adevăr, unanim recunoscut în doctrină că principiul din art. 1 cod civil,—după

care legea nu dispune decât pentru viitor, că ea nu are putere retroactivă, — nu este decât un precept, un consiliu juridic pentru legiuitor, și că, în general, el servă la interpretarea și aplicarea legilor de către judecător. Nimeni nu contestă însă dreptul legiuitorului de a face legi cu efect retroactiv, — și deci cu putere de a regulă legislativ și obligator situațiuni anterior create promulgării ei: *indiferent, dacă ele sunt sau nu deduse înaintea justiției.*

»Regula neretroactivității legilor, zic Aubry et Rau, T. I, pag. 66, — și cu ei toți autorii, — nu trebuie să fie considerată ca o restricțiune a omnipotenței legiuitorului, — dar numai ca un precept tras judecătorului pentru aplicațiunea legii. Legislatorul, într'adevăr, are incontestabil puterea de a legă un efect retroactiv chiar legilor cărora s'ar aplică, fără aceasta, regula neretroactivității. *El ar putea, în special, să supună la condițiuni noi conservațiunea sau eficacitatea drepturilor anterior dobândite.* Legiuitorul, însă, nu trebuie să facă uz de această putere decât în cazuri majore de interes public, și cu toate măsajamentele ce comandă echitatea».

Și discuțiunea, dacă o lege are sau nu un efect retroactiv, nu poate să înceapă decât dacă, zic tot Aubry et Rau, legislatorul nu s'a explicat, nici expres, nici implicit, asupra chestiunii de a se ști dacă legea nouă trebuie să se aplice și faptelor și raporturilor de drept anterioare, — când ea s'a explicat însă, discuțiunea este imposibilă: legislatorul a uzat de o prerogativă a sa, — legea este suverană, toți trebuie să i se supună, — nimeni nu este în drept să înlătore sau să paralizaze aplicațiunea ei, — oricare ar fi efectele ei, — chiar dacă s'ar violă drepturi câștigate, căci legea

este suverană și interesul public domină interesul individual.

Dar doctrina merge și mai departe : ea atașează de drept un efect retroactiv la unele categorii de legi și le face să reguleze chiar raporturi de drept anterior stabilite.

Astfel, sunt legile constituționale, — și în general, toate legile care regulează drepturile și exercițiul drepturilor politice, — legile de organizare judecătorească, — de procedură, — legile de capacitate și starea persoanelor, etc. și toate legile de ordine publică, de poliție și siguranță a Statului.

Astfel sunt încă legile interpretative care, chiar când legiuitorul nu a spus-o în mod categoric, se aplică și la raporturile de drept născute în intervalul dela promulgarea primei legi până la aceleia de a doua.

Legiuitorul poate așa dar face legi cu efect retroactiv, — el poate schimba raporturi de drept, legalmente stabilite, — el poate revoca drepturi legalmente dobândite ; — omnipotența legii este absolută și suverană : *dura lex, sed lex*.

Și legiuitorul român a făcut o largă și repetită aplicațiune a principiului retroactivității legii.

Nu voi reține decât cazul cel mai celebru, — celebru pentru că pentru întâia oară se puneă pe față chestiunea dreptului legiuitorului de a face legi cu efect retroactiv, celebră prin discuțiunile admirabile și valoarea jurisconsultilor ce au participat la ele.

Voesc să vorbesc de modificarea art. 409 din proc. civ. căruia legiuitorul i-a atașat pe față un efect retroactiv, prin legea din 1 Martie 1881.

Intr'adevăr, vechiul articol 409 din proc. civ., nu interzicea cesiunea lefurilor și pensiunilor

funcționarilor publici și în baza lui, mulți pensionari și funcționari publici cedaseră la o droaie de cămătări lefurile și pensiunile lor, — *unii chiar pe viață*.

Iată un drept de creanță, dobândit în baza unei legislațiuni ce îl permitea, din moment ce ea nu îl definea.

Onor. d-l Petre Grădișteanu a venit, însă, în Senatul dela 1880 cu un proiect de lege, după care cesiunile de lefuri și pensiuni sînt nu numai prohibite în viitor, dar desființate, și în trecut.

O discuțiune interesantă a avut loc atunci în Senat și în Cameră, la care au luat parte toți marii noștri jurisconșulți: Constantin Bosianu, Basile Boerescu, P. P. Carp și alții.

Iată, într'adevăr principalele discursuri:

D-l B. Boerescu, Ministru de Externe, deși combate proiectul Grădișteanu, în privința retroactivității, ca fiind o măsură violentă și inoportună, — «*funestă*» chiar, — recunoaște că «este adevărat că nu este scris în Constituțiune că Corpurile Legiuitoare nu pot face legi cu efect retroactiv, «aceasta nu putea Constituțiunea să o zică și nici nu trebuiă să o zică». «Repet — zice D-sa, — și astăzi aceia ce am zis anul trecut» că «legiutorul este în drept a decretă câte odată legi cu efect retroactiv», — dar făcând aceasta, «declarând că aceea ce am făcut este de nul efect, și că efectele convențiunei mele dispar», — «*ordinea socială s'ar afla mult sdruncinată*».

La care ilustrul, **C. Bosianu**, Papinian al jurisconșulților români moderni, îi răspunde:

«Și noi și Guvernul suntem de acord, că retroactivitatea, în principiu, poate avea loc în oare cari cazuri, iată un principiu necontestat; dar toți am zis împreună, că un legiutor, când face o

lege cu retroactivitate, trebuie să fie un caz grav, un caz mare, un caz de interes public, pentru că interesul public trece înaintea interesului privat. Acum, la ce trebuiă să ne așteptăm dela Guvern în discursul său ? Ar fi trebuit să vie să compare răul care îl pretinde Guvernul că se produce prin această lege, cu răul care este astăzi în Societate și care va crește în lipsă de o asemenea lege. Să vedem dar, unde este interesul Societății ? Se zice în proiectul acesta că acela care a vândut pensia, dacă nu s'a achitat, creditorul să-l poată ataca pe o a treia parte până la achitarea sumei ce a răspuns, cu dobânda legală. Vrea să zică, cu alte cuvinte, legea oprește un beneficiu inic și acordă beneficiul legal. Iată ce face această lege. Dacă nu vom votă această lege, sunt mai mult de 1000 de familii cari putrezesc în mizerie, cari mor de foame (aplauze în Tribună) și cari vă vor fi recunoscătoare pentru neasemănabila binefacere a acestei legi».

«Ei bine, dacă nu ați remedia răul, nu vedeți că ați păstră un element în Societate, care este vătămător acestei Societăți ? Comparați între aceste două pozițiuni, inchipuiți-vă un om care zice: din ceia ce aveam să mai iau, o să iau 10% mai puțin, și un altul care putrezește în mizerie, căzut victimă aceluia și pe care veniți a'l scăpă. Ei bine, unde este interesul public ? Este el la acel, care printr'un beneficiu inic a distrus o clasă de oameni, sau la acela care geme în mizerie, lipsit de hrana zilnică din cauza cametei ? Neapărat că pentru a vindecă o cangrenă trebuie un remediu energetic, trebuie să dăm retroactivitate. Dar ce a mai zis d-l Ministru ? Ne-a zis: Nu vedeți că luați starea unui om, și că a luă starea unui om printr'o lege, este a face o confiscăție și confis-

cația este oprită de Constituție?..... Apoi nu este așa, Domnilor. A opri pe un om de ași face stare prin fraude, prin beneficii inice, nu vrea să zică ași luă starea! (Aplauze). El speră pe blândețea legilor, speră pe impasibilitatea puterei legiuitoare, și voește încă ași mări starea prin mijloace nelegitime, iar nu cu mijloace legale» (Aplauze).

Senatul votând proiectul cu toată opoziția guvernului,— la Cameră el a fost atacat cu ultima violență de Onor. **D-l P. P. Carp.**

«Domnilor Deputați — zicea D-l P. P. Carp, în ședința din 7 Februarie 1881,— dacă am luat cuvântul în discuțiunea pe articole, nu a fost atât spre a repetă teoriile de drept ce s'au produs cu multă știință și cu multă artă, și de o parte și de alta, ci pentru a dovedi că proiectul de față ori e isvorit dintr'o ușurință neertată, ori semnaleză o decadență morală în contra căreia este de datoria noastră să ne ridicăm. In-trebuințând cuvântul de decadență morală, eu cred că am alături cu mine pe d-l Președinte al Consiliului, care vă făcea eri dela înălțimea Tribunei frumoasa teorie a puhoiului curat și a puhoiului murdar și ne invită că atunci când constatăm că este un puhoi murdar, să ne împotrivism lui. Eu primesc sfatul, numai nu aprob modul cum d-l Președinte al Consiliului voește să se împotrivească puhoaielor necurate. D-sa se sue pe deal, lasă puhoiul să treacă și apoi se coboară iar în vale și ridică pe ruinele ce a lăsat puhoiul furtunos în treacătul lui, o nouă stare de lucruri. Aceasta poate să fie prudent, poate să fie abil, eu cred că datoria noastră trebuie s'o punem mai sus, cred că trebuie să ne împotrivism cu energie și la vreme când vedem

că asemenea puhoai amenință Societatea întreagă» (Aplauze).

«Ce interes ar mai avea Guvernul de a găsi pentru dânsul un loc liber într'un spațiu devastat, atunci când poate toate acele lucruri cari trebuiau să-i fie dragi au dispărut în mijlocul furtunei? Nici unul,— și eu cred cum că imagina, deși frumoasă, nu a găsit o formă corespunzătoare cu ideia d-lui Prim Ministru și că domnia sa se va uni cu mine spre a pune o stavilă furtunei, iar nu se va mulțumi numai a salvă pozițiunea noastră personală. Mai întrebă d-l Prim Ministru, dacă se află în Agora dela Atena sau în Forul dela Roma? Răspunsul este ușor. Astăzi suntem în Forul dela Roma, avem pe Catiliņa noastră. Avem legile catilinare pentru ștergerea datoriilor, cari au sguduit așa societatea română, încât a fost silită a se aruncă în brațele unui Cesar sacrificând libertatea, ca să scape existența. Acestea sunt, Domnilor, considerentele cari mă obligă pe mine a luă cuvântul în această materie. Nu este vorba aci, dacă voim să asigurăm pe viitor soarta pensionarilor, aceasta nici nu s'a discutat, nimeni nu s'a opus și nici nu putea să se opue. Și toate argumentele cari ni s'au dat nu ni s'a dat atât pentru ceia ce avem să facem pe viitor, decât să ni se probeze că retroactivitatea este ceva salutar, este menită a ne scăpă de o plagă ce ne ucide. Dar să vedem dacă argumentele care s'au adus poate să ne facă să credem noi că retroactivitatea aceasta este atâta de salvatoare, precum diferiți oratori au voit să ne-o arate. S'a zis, Domnilor, că este un drept la existență și că din acest drept isvorăște anularea creanțelor trecute; dar teoria aceasta este ea oare specială numai pentru cazul de față, ori odată admis dreptul la

existență, îl vom putea admite în toate cazurile? Și dacă teoria D-v este justă, aş voi să știu cine m'ar împiedica pe mine s'o aplic mâine pe spatele D-v.? (Aplauze) Când D-v. veniți și cu lacrimile în ochi ne ziceți să ne fie milă de acei cari au rămas fără pâinea de toate zilele, cine mă poate opri pe mine de a zice că trebuie să ne fie milă de acele familii istorice și ilustre care ne-au lăsat o Patrie, dar care au rămas pe pave și cărora trebuie să le dăm înapoi moșiile, care le-au pierdut prin diferite împrejurări? (Aplauze). Dacă principiul este adevărat, îl pot adopta pentru toate cazurile, și când în asemenea materie ni se invoacă tot dreptul la existență, în contra teoriei de onoare ce a pus-o înainte d-l General Lecca spundu-ne că onoarea este apanajul militarilor, iar nu al legiuitorilor, eu cer să luați toți uniforma căci nu vreau să puneți existența mai presus de onoare. Când veniți D-v. și ziceți, că, noi aci trebuie să admitem retroactivitatea pentru ca să oprim camăta, atunci vă întreb cine are să fie judecători, în fie care caz special?»

«Dar nu e tocmai cestiunea de camătă, căci dacă ar fi așa, propuitorii acestei legi s'ar fi ocupat mai mult de o lege asupra cametei prezentată în această Cameră de aproape doi ani, care a rămas însă părăsită în cartoanele Adunării. Dacă este un rău general, atunci faceți o lege generală; când însă invocați argumente de asemenea natură și când în alte ocaziuni nu vă pasă de efectele generale ale cametei, dați-mi voe să vă spun că nu vă credem când D-v. veniți și ziceți că voiți să loviți camăta, când cereți retroactivitatea legii. Sunt în contra retroactivității, pentru că ea surpă întreaga existență legală și morală a unei Societăți; și starea mizeră

a 400 de pensionari nu e un caz destul de grav ca să lovească în baza chiar a edificiului social. Nu știu dacă v'ați dat seama, Domnilor, de spaima înfricoșată ce produce un cutremur de pământ, în inima celor mai bravi? Cu sânge rece, ei au opus pieptul lor glonțului inamic, însă când vine cutremurul i se îngălbenește fața, și pentru ce aceasta? Pentru că omul le înfruntă toate cu o singură condiție însă, cu condiția că pământul pe care el stă să fie stătător; când însă chiar pământul se prăbușește sub picioarele lui, el simte că haosul îl așteaptă și pierde orice speranță de viitor. Aceasta e tocmai efectul ce produce retroactivitatea. Noi ne-am deprins cu o stare de lucruri care este legală, pământul pe care stăm și de unde luăm forța noastră. Când se modifică o lege, atunci pășim înainte sau înapoi, schimbăm locul, dar stăm tot pe pământ, când introduceți însă retroactivitatea atunci surpați chiar locul pe care stați și atunci încercăm acea spaimă care naște în om, când simte cutremur».

«Cum, Domnilor, ați avut o stare de lucruri legală, despre care, cu drept cuvânt, un popor întreg știe că este baza legală a tuturilor păsurilor sale și deodată veniți și surpați această stare de lucruri, fără să aveți măcar scuza că ne aflăm într-o stare revoluționară, unde noul nu poate naște decât după moartea trecutului și pentru că ne opunem, ne acuzați că ne facem apărătorii cămătarilor?».

«Nu vă puneți pe acest tărâm, căci aș avea multe de zis și nu știu sub punctul de vedere moral, cine ar fi mai culpabil. Dar, până la proba contrarie, Domnilor, eu cred că Camera aceasta nu va vota legea de față. Este neuzit că sentințe rămase definitive, că Dv. le contestați

și voiți să le trimiteti din nou înaintea Justiției. Intreb încă odată unde este limita? Și aci mă adresez la Banca Ministerială și zic: Dv. ne-ați semnalat pericolul pe care poate nu-l vedeă încă toți; Dv., ne-ați vorbit de puhoaiie în contra căroră trebuie să ne opunem, atunci făceți-vă datoria pe deplin: asociați-vă cu noi cari nu voim să dăm un exemplu de o adevărată spoliațiune prin legea de față».

«Acestea sunt puținele cuvinte cari am avut a le spune în această materie; și în privința aceasta am urmat și eu pe Onor. D-l Chițu, care făceă distincțiune între jurist și legiuitor. In adevăr, este o distincțiune între jurist și legiuitor, pentru că un jurist trebuie să judece în întregimea lui un sistem legislativ, pe când un legiuitor trebuie să judece totdeauna întregimea unei stări sociale; și acolo unde juristul, prin controversele științei, poate să facă pe unul să se pronunțe într'un sens sau altul, legiuitorul nu se uită de cât la condițiunile morale, fără cari o societate decade cu desăvârșire și în asemenea materii, nu admit controverse, și vă desfid să-mi probați că un legiuitor cu minte aplică, cu ușurința ce o arătați, principiul periculos al retroactivității».

Senatul și Camera Deputaților, cu toate aceste filipice, au votat proiectul de lege, recunoscând că legiuitorul poate face legi cu efect retroactiv. Ele au adăogat următorul aliniat la art. 409 din proc. civ.:

«Cesionarii de pensii, cu titluri anterioare legii de față, pot cere restituirea capitalului *numărat*, cu a lui legală dobândă și obține despăgubirea lor prin urmărirea până la o treime a pensiei».

Iată dar cum pe față, Legiuitorul pe de o parte, reformă întregul contract de cesiune, desființează

beneficiul aleatoriu pe care creditorul comptase : perceperea pensiei pe un timp nedeterminat, —nerecunoscându-i-se decât dreptul la capitalul efectiv numărat de el, și la o dobândă de 5 %.—iar pe de altă parte, în locul pensiei întregi, el nu a mai putut urmări, chiar pentru acest capital mutilat, decât a treia parte.

Tot astfel, legea asupra trusturilor arendă-șești, nu a avut ea un efect retroactiv ?

Dar legea de tocmeli agricole, nu a modificat ea toate contractele agricole încheiate anterior ei, între arendași și țărani ?

Și nici s'ar putea altfel : deasupra interesului privat stă interesul public—poate fi momente și împrejurări, în care legiuitorul în înțelepciunea lui să ordone ca legea lui să aibă un efect retroactiv și judecătorul nu poate să paralizeze opera legiuitorului, sub pretext că ea ar violă drepturi câștigate, —căci *qui suo jure utitur, alteri non laederi*.

Legiuitorul făcând aceasta a uzat de un drept suveran al lui, și deci nimeni nu se poate opune injoncțiunii lui. Dacă el a făcut bine sau nu, dacă el a abuzat de puterea ce legile țării i-au conferit,—el este la rândul lui, iresponsabil și inviolabil : el nu răspunde decât moralmente înaintea Națiunii suverane, care i-a dat mandatul să o reprezinte și de care el a abuzat.

Dar să zice, dând un efect retroactiv legei, nu violăm noi articolul 19 din Constituțiune, Titl. II, după care proprietatea de orice natură este sacră și inviolabilă ?

2. *Caracterul juridic al dispozițiunilor din Titlul al II-lea din Constituțiune și în special al articolului 19*

Art. 19, din Constituțiune, prin el însuși, nu are nici o sancțiune, el nu are decât valoarea

unei simple declarațiuni de principii, precum sunt toate dispozițiunile din Titlul al II-lea din Constituțiune: *nuda praecepta*,—care nu vor dobândi o valoare juridică, nu vor intra în funcțiune de lege, nu vor dobândi o sancțiune,—decât prin opera legiuitorului ordinar.

Ce înseamnă, într'adevăr, mai mult, principiul din art. 19 după care, — «proprietatea de orice natură este sacră și neviolabilă» decât acestea :

Libertatea individuală este garantată.

Domiciliul este neviolabil.

Libertatea conștiinței este absolută.

Libertatea presei este garantată.

Învățământul este liber.

Învățătura în școlile Statului se dă fără plată.

Benedicțiunea religioasă, pentru căsătorii, este obligatorie.

Toți străinii, aflători pe teritoriul României, se bucură de protecțiunea dată de legi persoanelor și averilor, în genere etc. ?

Nu sunt, oare, toate aceste nude precepte,—lipsite de sancțiune ?

Ce ar însemna libertatea individuală, dacă nu ar fi o lege (legea Stoicescu) care să o îngreudească, mutilând-o este adevărat, căci ea consacră încă în plin secolul al XX-lea instrucțiunea secretă, — cel puțin la început, dar din care un abuz constant a făcut azi regulă ?

Ce înseamnă libertatea presei, când Guvernul poate confiscă ziarele impunit, sub pretext că acesta este un act de guvernământ ?

Dar învățământul însuși nu este liber: pentru a deschide o școală îți trebuie autorizațiunea ministerială, — iar învățătura în școlile Statului se dă azi, în general, pe bani, iar nu gratuit, cum ordonă Constituțiunea.

Cât pentru obligațiunea benedictiunei religioase expres impusă de Constituțiune pentru căsătorii, după lungi și laboroase debateri, toată lumea este de acord a recunoaște că ea nu există, — că ea nu are sancțiune, și că căsătoriile făcute fără ea, numai înaintea Oficerului stării civile, sunt perfect valabile și raporturile de drept, multiple și complexe, ce isvoresc dintr'însa, sunt obligatorii *erga omnes*.

Tot astfel, străinii se bucură, în principiu, în România de aceeași protecțiune ca și Românii, — și cu toate acestea, ei nu se pot fixa în România, fără autorizațiunea Guvernului, — ei nu pot locui în comunele rurale, fără autorizațiunea autorității comunale, — mai mult încă, ei pot fi expulzați, chiar pe cale polițienească, fără ca nimeni să se ridice, în numele lor și al art. 11 din Constituțiune, ce îi asimilă, *in genere*, cu Românii.

Proclamând, sacră și inviolabilă, proprietatea, prin art. 19, legiuitorul nu a zis, nici mai mult, nici altceva, decât a spus prin celelalte articole, pentru libertatea individuală, libertatea conștiinței, libertatea presei, etc., — termenii săi sunt atât de vagi, atât de largi, încât zicând preă mult, el nu a zis în realitate nimic.

În special art. 19 din Constituțiune, pentru a trăi și a-și produce efectele lui, are mai mult de cât oricare text constituțional nevoie de concursul legislatorului : acestuia îi incumbă datoria și el are dreptul de a-l interpreta și aplică. Definițiunea însăși a dreptului de proprietate, fixarea obiectelor, asupra cărora el poate purta, condițiunile juridice de viață, de mutațiune și de stingere, cad toate în sarcina și în atribuțiunile legiuitorului ordinar.

Fără aceste precizuni, art. 19 nu ar avea nici o viață.

Ce este, într'adevăr, proprietatea, — ce este dreptul de proprietate vizat de art. 19?

Este oare vorba aci despre acel drept de proprietate, înăscut în om la tot ce există în natură, cum credeà Hobbes? Sau este vorba numai despre dreptul de proprietate dobândit prin muncă asupra lucrurilor externe, care, după Loke, este singură legitimă? Or, este pur și simplu vorba de acel drept de proprietate în Idee, cum ziceà Kant, ce stă în noi în stare de potență espectrală, și căruia legea pozitivă îi dă viață, proclamându-l, aducându-l în lume, determinându-l și fixându-i condițiunea lui juridică de viață?

Un exemplu va lămuri și mai bine importanța chestiunii: la 1866, nu existau decât două feluri de drepturi: corporale și incorporale, — cele dintâi se chemau și se cheamă propriu zis drepturi de proprietate, — cele de al doilea, drepturi de creanță.

Unele isvoresc dintr'un raport de drept dintre om și lucru, — cel de al doilea, dintr'un raport de drept dintre două persoane.

Astăzi însă, legiuitorul a creat încă o nouă categorie de drept de proprietate: proprietatea literară, artistică și industrială, — proprietate imaterială, — care diferă și prin natura ei, și prin durata ei, de proprietatea corporală; ea este limitată în timp și în spațiu, — ea nu este universal respectată, furtul ei nu este în totdeauna și în tot locul furt, — și durata ei nu este ilimitată.

Dar chiar dreptul de proprietate asupra solului, special vizat de art. 19 din Constituțiune și ocrotit prin aliniatul al 2-lea și al 3-lea care nu autoriză exproprierea lui decât pentru cazuri de utilitate publică, limitativ determinate, —

este el, în el însuși, atât de sacro-sanct încât legiuitorul ordinar nu l'ar putea atinge, în nici un chip?

Nu,— căci în concepția modernă a tuturor marilor economiști, cei mai ortodoxi, ca Schmoller, Wagner și în general, a întregii școale germane, dreptul de proprietate asupra solului nu este un drept de natură divină, sacro-sanct, cu care omul vine în lume, care formează o parte integrantă a personalității lui,— ci pur și simplu un drept legal, creat de lege, pentru cea mai mare utilitate posibilă socială,— în forma actuală a producțiunii avuțiilor,— o adevărată *funcțiune socială*, pe care Societatea prin legile sale o conferă sau o recunoaște proprietarului, sub condițiunea formală de a-l menține într'însa, *quamdiu se bene gesserit*: în ziua în care el abuză de funcțiunea lui, ea poate să-l pedepsească și chiar să-l destitue,— și va face bine: legile noastre ne dau un exemplu de aplicațiunea acestui principiu, când ele supun proprietatea funciară la impozite diverse, după cum ea se cultivă de proprietar însuși, se arendează, ori proprietarul ei trăește în străinătate.

Și dacă am presupune că legiuitorul, speriat de pericolul social ce decurge pentru națiune din faptul acaparării solului României de către câțiva mari magnați latifundiari, ar impune mâine acestor latifundii un impozit progresiv, calculat pe întinderea lor, s'ar putea oare zice, că s'a violat art. 19 din Constituțiune, că s'a expropriat proprietarul, fără despăgubire, din valoarea moșiei lui, că legea care ar absorbi prin acest impozit întregul lui venit, de exemplu, este anti-constituțională și judecătorul ar putea el împedica aplicațiunea ei?

Art. 19, așa dar, nu este nici mai mult, nici altceva, decât toate celelalte dispozițiuni din acelaș titlu: nude precepte fără sancțiune.

3. *Constituționalitatea legilor și Justiția*

Legiutorului constituant îi incumbă datoria de a proclamă principiile generale, normele mari, de a trage dreptarurile, după care legiutorul ordinar se va călăuzi în regularea, fixarea și aplicațiunea lor.

Legiutorului ordinar îi incumbă datoria de a înțelege, de a interpreta textul și voința Constituțiunei și de a aplică principiile, — declarațiunile de principii, făcute de ea.

În această interpretațiune și aplicațiune a principiilor constituționale, el este suveran, el nu este supus nici unei censuri, nici unei restricțiuni: suveran ca și Națiunea, ce el reprezintă.

Nu înțelege oricine, ce anarhie, ce întunecime, ce nesiguranță s'ar stârni în Stat, când de exemplu un judecător, sau un agent administrativ, financiar, județean, comunal, ar putea să refuze aplicațiunea legii sub pretext că legiutorul a interpretat rău voința constituantului, a înțeles rău dispozițiunile ce el este chemat să execute sau chiar că el le-a violat?

Câteva exemple vor desăvârși dovada noastră, exemple luate din viața noastră politică, în deobște primite de toți Românii, fără contestațiune.

În virtutea textelor formale, categorice, din Constituțiune, citate de noi mai sus, — învățământul fiind liber, oricine ar putea deschide o școală și legea care subordonă exercițiul acestei libertăți unei autorizațiuni speciale ar trebui să fie considerată ca anti-constituțională: jesuiții așa dar și toate sectele religioase, alungate de pre-

tutindeni, ar putea deschide liber școli în România, luptă împotriva școlilor Statului și a spiritului lui.

Taxele școlare plătite de Români în școlile secundare și superioare, și de străini în toate școlile,—în baza unei legi speciale,—sânt așa dar neconstituționale,—această lege ar trebui și ea să fie considerată ca neconstituțională, iar agenții care le percep trebuiesc să cadă toți sub prevederile codului penal, etc.

A pune, precum vedem, numai întrebarea și este a o rezolvă.

Între legiuitorul ordinar și între legiuitorul constituant nu există și nu poate să existe vre-un intermediar: legea este suverană și ca și voința Națiunii, dela care ea emană, una și indivizibilă.

Iată de ce noi credem că Justiția nu poate să refuze aplicațiunea unei legi, sub pretext că ea este contrarie Constituțiunii.

Și nu credem aceasta,—precum susțin unii,—numai pentru că principiul separațiunii puterilor ar trage între cele trei Puteri: executivă, legislativă și judecătorească, separațiuni absolute,—ar ridică între ele *des cloisons étanches*, peste care nici una din ele nu poate trece, fără a violă dreptul celorlalte, nu credem încă aceasta pentru că cele trei Puteri ar fi coordonate una alteia, iar nu superioară una alteia.

Nu,—pentru că aceste principii sunt de fapt principii de paradă, vorbe goale, desmințite de realitatea faptelor.

Principiul separațiunii și coordinațiunii puterilor este, într'adevăr, un mit,—el nu există de cât în teorie.

În special, puterea judecătorească nu este cu adevărat o a treia Putere în Stat, ea nu este în

realitate, decât un delegat a celorlalte două, — în numele cărora ea judecă și dă sentințele sale; ea este un delegat în deosebi al Puterii executive dela care ea emană, direct prin numirile sale, — căci ea nu este electivă de către Națiune, — și sentințele ei ar fi lipsite de orice sancțiune, dacă puterea executivă nu ar pune la dispozițiunea sa pe agenții săi executivi pentru a execută aceste sentințe, — pentru că singurul Suveran în Stat, investit cu plenitudinea tuturilor drepturilor de suveranitate este numai legiuitorul, — adică cele două Adunări și Regele. El singur reprezintă Națiunea prin delegațiune directă.

Noi credem, însă, că Justiția. nu poate refuză aplicațiunea legilor ordinare, sub pretext de inconstituționalitatea lor, mai ales pentru următoarele trei motive de drept :

1. Pentru că Constituțiunea nu i-a conferit ei expres această misiune, — nu a numit-o gardiana *Arcei Sfinte*, precum o face de exemplu Constituțiunea Statelor Unite ale Americii, care crează o Curte supremă *ad-hoc* și căreia ea i-a dat o competență specială și limitată, de a declară nule legile votate de Congresul Uniunii, care ar împietă asupra drepturilor Statelor particulare și numai atât, — ea nu are și dreptul de a declară, precum cred unii, nule orice legi cari ar fi contrarii Pactului fundamental, căci legile votate de Statele particulare, chiar contrarii acestui Pact, scapă controlului acestei Inalte Curți: ea este incompetentă de a le judecă. (v. Boutmy, *Etudes de Droit Constitutionnel*, pg. 103).

Amendamentul al X-lea al Pactului fundamental zice, într'adevăr, în mod categoric, că puterile pe care Constituțiunea nu le-a delegat Statelor Unite sau pe care ea nu le refuză Sta-

telor particulare, sunt rezervate exclusiv acestora și poporului.

Ar fi deci straniu ca la noi Justiția, fără nici un mandat expres, să își aroge un drept, să își lărgască competența, să își extindă atribuțiile *proprio motu*: competența ei ca și atribuțiile ei fiind determinate limitativ la anumite ordine de afaceri și restrânse în anumite margini de legile ei constitutive,—dincolo de aceste margini, ea nu există: judecătorul devine un simplu particular, al cărui ordin Puterea executivă este în drept să refuze a-l aduce la îndeplinire.

2.—Pentru că principiul fundamental, pe care se întemeiază toată ordinea politică și socială în Stat este principiul suveranității absolute, principiul omnipotenței legii.

3.—Pentru că indirect am ajunge să subordonăm, în Stat, toate Puterile: și puterea legiuitoare și puterea executivă capriciului schimbător al unei jurisprudențe șovăelnice.

Dar s'a zis, Constituțiunea însăși este o lege,—și dacă între legea ordinară și legea Constituțională este contrarietate,—trebuie să aplicăm textul Constituțiunii: el are precădere.

Aceasta este o petițiune de principii: Nimeni nu tăgăduște că Constituțiunea este și ea o lege,—dar o lege *sui generis* a cărei aplicațiune, de fapt, este subordonată voinței legiuitorului ordinar.

Să presupunem, prin imposibil, că fără a mai convoca o Constituantă, legiuitorul ordinar și Regele, printr'o lovitură de Stat, ar face o lege, care ar schimbă compunerea și modul de recrutare, al Adunărilor legiuitoare, de ex. legea electorală în însăși alcătuirea colegiilor electorale: ar putea oare Justiția să se ridice ca un alt Sfânt Arhan-

ghel Michael și cu spada în mână să declare nule toate legile ce nouile Adunări și Regele le-ar votă, sancționează și promulgă?

Dar de unde ar scoate ea această exhorbitantă prerogativă?

Da, recunoaștem că noua lege a violat pe față Constituțiunea, a supus-o, prin violență, unei Revizuirii fără formalitățile cerute de ea: dar unde este sancțiunea și cine o poate pronunța?

Când Națiunea întregă acceptă noua formulă, se poate oare ridică cel din urmă judecător de ocol și să se împotrivescă noiei Ordine și să înlătore legile votate de nouile Adunări, promulgate de Rege?

Ar fi cel puțin ridicul.

Singura sancțiune, singura cheazășie a Constituțiunei stă numai în respectul reverențios al legiitorului pentru pactul nostru fundamental, — și ea stă, mai ales, în lealitatea Regelui, care a jurat paza ei: altele nu există și nu există în nici un Stat unitar, ca al nostru, și nici nu poate să existe, fără grave conflicte și turburări, fără a semăna, sub pretext de ordine, un spirit de desordine.

Ar fi tocmai cazul să zicem: *medicina morbo major*, — respectul exagerat, adus de Justiție Constituțiunei, va turbură mai adânc ordinea socială decât violarea ei de către legiitor.

Și dovadă că este așa, este că însuși ilustrul meu coleg d-l C. G. Dissescu recunoaște că dacă o Constituantă ar revizui, fără mandat legal dat ei, și alte texte de cât cele vizate expres de precedentele Camere, nimeni, nici un judecător, nici o instanță judecătorească, nu ar putea ridică nulitatea acestei revizuirii; ceiace este de sigur ilogic în opiniunea d-sale, căci dacă Constituțiunea este

o lege și încă o lege supremă a cărei pază este, după domnia sa, încredințată Justiției, ar trebui ca aceasta să aibă prin *a fortiori* dreptul de a declara nule articolele ilegal revizuite: excesul aplicațiunii principiului învederează eroarea lui.

Anglia are o Constituțiune a cărei origină se pierde în negura timpului: Marea Cartă din 1213, Bilul Drepturilor din 1688 și Actul de Stabiliment din 1701, — toate aceste trei Pacte formează așezământul constituțional englez, — ele nu au fost nici odată, nici revocate, nici revizuite. Ele stau neclintite și azi ca la origina lor.

Respectul înăscut al Englezului pentru tradițiune îl împiedică de a purta asupra lor o mână sacrilege: aceasta nu a oprit însă progresul, adaptarea acestor Pacte la noile forme sociale; — această operă de adaptațiune este opera legiuitorului: el merge neconținut cu timpul său, acesta imprimă operei sale pecetea momentului.

Tot astfel Ungaria are o constituțiune milenară, neschimbată și neschimbătoare.

Ce, oare judecătorul — englez sau ungar — ar putea censura legile ordinare și să împiedice aplicațiunea lor sub pretext că ele ar fi contrarii Constituțiunii?

Constituțiunea noastră de asemeni va rămâne, — să sperăm, — în părțile ei esențiale, neschimbată multă vreme, — legile ordinare o vor adapta însă trebuințelor timpului și nu se poate altfel: nu se poate pune în tot momentul în mișcare greul aparat al Revizuirii, să se convoace Constituante la orice divergență reală sau aparentă între un text de lege și Constituțiune, sau sub pretext de a rezolva conflicte dintre legiuitor și judecător: progresul ar fi imposibil, viața socială,

ar fi un supliciu, — și în locul Amоруlui și Respectului de Constituțiune s'ar sădi în inimele cetățenilor ura de Constituțiune; ei ar vedea întrânsa un obstacol mersului înainte.

Spiritul nou social de care toate Instituțiunile sunt pătrunse azi vor aduce dese și grave atingeri multor texte și chiar spiritului general al deja bătrânei noastre Constituțiuni. Nu va fi nevoie însă de Camere de Revizuire pentru a adapta, în tot momentul, pe unul și a mlădiă pe celelalte acestui nou Spirit: legiuitorul, adică Națiunea suverană pe care el o reprezintă, va desăvârși această operă; — și ar fi straniu ca judecătorul să se poată opune, în austeritatea lui rigidă, Voinței Suverane a Națiunii sub pretext de a menține neștirbită Sfânta Constituțiune; el nu poate să condamne Națiunea a se închega în mersul ei, sub pretextul nebun că legile noi, violând Constituțiunea, trebuie pentru a le pune în armonie cu aceasta să se convoace la fiecare pas nou. Camere de Revizuire: *Veto* judecătorului român ar fi mai funest pentru România decât nu a fost *Veto* al magnaților polonezi pentru sârmana Polonie: România s'ar cristalisa în imobilitate, pe când toate Națiunile, jur împrejurul, ei ar merge înainte.

De fapt, Constituțiunea, în întregul ei, nu este decât un fel de Decalog, o carte de Porunci sfinte, un *Vademecum* pentru Legiuitor, încredințat exclusiv onoarei și conștiinței lui: Puterea acestuia, însă, este suverană și absolută, — nimeni nu o poate nici știrbi, nici stavili.

1911
MAY 27